

GLAVOBOLJA

...Isidora Sekulić, Srпкиnja iz stare Vojvodine, gde se, sa malim i časnim izuzecima, gubi tradicija dobrog srpskog jezika i stila, piše pravilnim, gotovo besprekornim beogradskim stilom, kao da je ceo život provela...

Osećanja potražuju zadržku, a moja starost bi mogla biti sasvim pouzdana zadržnost, odstupna garantilja, bezmalo jednovjekovna zbirka raskošnih i kaljavih slika u nanisku malih crnih bisera na vratu labudice. Zvali su me i tako, da – *Labudica, Crna Labudica*. Kako me sve za života nisu zvali: Isi, Iska, Isika, Iza – ime za najintimnije prijatelje i znanice, pa gospođica Sida, Sidonija, gospođa Stremnicka neko vreme i to na lično moje insistiranje pridodavali su uz Sekulić i Stremnicka, ili uz Ajsidora udvojeno Sekulić-Stremnicka, naročito nakon upokojenja moga muža, doktora Emila Stremnickog; umro mi je nesrećnik naprasno na rukama u vozu druge klase na putu od Hristijanije do Berlina; jedva sam oči uspela da mu zaklopim, toliko mu je silovito poslednji pogled bio uprt u začudo vedro zimnje nebo. Bog da mu dušu prosti! Kome? Za miloga tog istog boga na kog se bezobzirno pozvah, zar i u ovim poslednjim satima zavaravati ionako već kaprisima smoždeno telo, ili obesmisle misli? Bog meni dušu da prosti, grešnici, što sam laž krpila lažju, iluziju oživljavala bojom iz plašnje kako je crtež smrt za sliku, a Beograd je morao imati baš sliku, nikako crtež! Razumljivu, jasnu, punobojnu, uramljenu u zlatasti ram.

Čaršija traži savršenu prohodnost, nemogućnost udevanja primisli, i najmanja okuka izazov je za uprazna konstruisanja i nadmudrivanja. A bilo ih je, jošte. Veljko Petrović je u tome prednjačio; e taj me cinik nije ostavljao na miru, tobož pobornik moralne čistote namirisao tajnu (takvi vazda nanjuše i nenanjušivo), pa ne odustaje, i svejednako začikava: kakav muž!? koji muž? naslikan kao greška Pikasovog savršenstva plave faze, iha! izvajan kao bifora Notrdama ... Nisam uspevala da mu zatvorim gubicu; a čaršija je oćutkivala ili bar prigušeno prošaptavala više u neverici, valjda ganuta mojom do sažaljivosti skrhanom pojavnošću crne udovice, nezaštićene žene, te, po svemu oštre zime 1914, kada sam doputovala u Beograd s namerom da se tu konačno i skrasim. Pritvorna skrhanost, dabogme, ali poverovah samoj sebi, iz nužde ili zaludnosti: imam muža! izgubila sam muža! imala sam muža!

I ćutala sam i ja.

Ćutnja je rećita, kadigod rećitija od bilo kakvog kazivanja, ono nejasno šaputanje u glavi, neka naroćita slabost iako prividom prkosnost, i ume da navede na neistinu, i te kako. Još nisam sigurna da li sam izmislila ili sam lagala za Emila Stremnickog. Šta vi mislite: da li je lažljivost jednaka izmišljajima, ili: da li su izmišljaji tek ublažena forma laži, eufemizam utešnosti. No, sad to već nije ni važno...

E, posle Đilasove inkvizicije i moje dobrovoljne izolacije na Brdu, prozvaše me čak i *Pomahnitalom Babom!* A možda sam i manita bila tih godina, zaključana bez ključa od

sveta, u neki sasvim čist, maljevičevski beo svet gde se tragovi korakom brišu, pokreti zamru i pre negoli promaknu, a zvukovi zaposedaju. Moju malu prizemljušu zaposeli su glasovi i muzika, i čulo sluha mi od tada izoštrano kao u kakve frajlice–čekalice prignute uz pendžer što pogleduje na varoški korzo.

Sedim u svojoj višnjikavoj naslonjači, u radnoj sobi, stišana, umotana u ćebad, i osluškujem šumljenje prostora – ne moram čak ni da se naprežem – čujem svaki, pa i najmanji šum zasebno kao da je ceo ovaj izmešteni sobičak sazdan zasebno e da bi se šum raščaurio nagotom noćnog paunovca. I moja soba postaje kakofonični beskraj sudaraja kojim se polagano punilo i moje unutarnje lavirintično prostranstvo, i njime, gle! koračam sporo, nekako tromo kao da mi koraci ne pripadaju ni po kojem svojstvu – stopalo za stopalom – napipavam bojažljivim napipajima slepca oslonce u apstraktnom svetu, i razumevam: svaki i najistančaniji pokret zapravo je privid, obmana, varka sopstvenog nadvanog ega. I u tom galimatijasu komeša se zametak iluzije. A iluzija nas drži za života uzdama, iza nje se skrivamo kao iza čipkane firange, nesvesni prozirućih šupljika. Nisam sigurna kako je Mihizu polazilo za mišlju da je odstrani kao što bi se strano telo, pri tom i bolesno, otkarilo jednim odlučnim potezom hirurškog noža, svodeći je na čistu glupost, svojstvenu Platonovom dvonošcu bez perja, kao neku trajnu i neiskorenjivu zlost. Zaboga, iluzija!

I čujem isti Đilasov dubok bariton; prednjačio je grlenom upornošću od koje mi se prevrtala utroba a u nizinu stomaka svlačila grozničava hladnoća, ubojita i oštra, od nje mi je celo telo podrhtavalo a očni živac ubodima parao svaku misao i pre negoli uspe da se uobliču u nešto, bilo šta; jedan od onih muklih bolova od kojih mozak trenom zaboli.

I moja višnjikava naslonjača opet je postala ljuska orahova, Nojeva barka spasenja.

Da, čula sam njegov glas, jasno, kao što sada čujem vaš. Ta 1952. započela je onako kako će se i završiti: neslavno i otužno, po mene najpre, ali ne samo po mene; mnogi su tih posleratnih godina, što su same sebe konspirativno izjedale, na pravdi Boga postradavali. Kažu: mrak ih izguta kao mušicu, ona tmina u kojoj se i svetlost udavi pre nego što se pokaže, zakovitlana pogibeljnom hitrinom vira. I tu je početak i kraj. Prvo taj Đilasov nasrtaj u „Borbi“, potom i pamfletsko delce „Legenda o Njegošu“, onda i britka pokuda Mihizova u NIN-u. Šta sam mogla očekivati, osim nevolje. I kako sam pretpostavila, književna palanka se razdelila: jedni odoše nalevo, drugi nadesno. Malo nas se šćućurilo naspram srcu, otkuda je jedino bilo moguće razložno sagledati pravo stanje stvari. Ali, ko je još očekivao prisustvo razumnosti u to bezumno doba?

Mnoga su nas bezumlja pregazila!

E-eh, siroti Milovan Đilas je ipak sve odrađivao srčanije, nemudro, jer srce ne prepoznaje nikoja pravila razuma, ignoruje ih, iako, činilo se radio je po nalogu vrhuške, ali, ne! radio je taj pre po nalogu Mefistofelesa nastanjenog mu u umu kao rovarna krtica. Revnosnjak, ideološki zaludenik i zaljubljenik, demagog, i nije morao toliko ohol i brutalan da bude, bar ne prema jednoj bespomoćnoj starici koja se već nakanila sitne sate da odbrojava.

Spalila sam svoj Dnevnik!

Gospodin Đilas je uzeo sekiru i ubio jednu staricu!

Gospodin Đilas je Raskoljnikov novog doba! Neshvatljiv mi je taj komunistički fanatizam koji od čoveka preko noći napravi bivšeg čoveka, koji je u stanju da požnje sve ono što je vredno u jednom narodu, zatre i obesmisli svako postojanje i bilo koju ili kakvu potrebu za ostvarenjem a da ono ne bude po nalogu ili diktatu, koji individualnost pretpostavlja kolektivizmu i to na najsuroviji način, gde ni plemenski zakoni ne važe. I ništa nije sveto. Ništa ne egzistira, osim ideologije i ideologa, ništa osim tiranije i tiranisanih, i tiranska pravila bivaju jedina zakonitost. Čovek je, žalosno, sveden na punjenu pticu, i kogod se oseća moćnim, podupiran „odozgo“, može je i odstreliti a da za to ne podnosi nikomu računa, pa ni samom sebi, što je, priznaćete, najteže poravnanje.

Osećala sam opipljiv bol koji je čvrstao u kristalnu patnju, zbog nepravdi što su me iz dana u dan povijale kao vetar vlat sasušene travke, i bilo je pitanje časa kada će me konačno slomiti i oduvati bestraga. Priviđenja i utvare nastanjaju nejasna stanja vakuuma naših života.

Rukopis druge knjige Njegošu, demonstrativno, bacila sam u furunu i do kraja otpartila plamsaj odonamo, ne trepnuvši. I kao da sam videla lično vladiku Rada kako onako lep, visok, stasit, ovlaš ogrnut krvcrvenim ćurkom, još oblizan purpurnim plamenim jezicima, izlazi iz moje radne sobe, nepovređen, odlazi pravac u svoje krševito Polje da se napije i naguta predela i pejzaža vrleti, njima povrati, i kad u njega uđe beskraj što mu oko obuhvati pogledom s takve visoravni, vratiće se s hrišćanskim oprostom za moj vandalski čin.

Dosta su knjige gorele na lomači ljudske gluposti!

– odlomak iz romana u nastajanju “Moja poslednja glavobolja” –